

Predavanje iz sklopa Iskrive podobe Iskrivih kart

Andrej Šalehar o

Antonu Janši

V ponedeljek, 28. februarja 2022, ob 17. uri bo predavanje zaslužnega profesorja dr. Andreja Šaleharja o Antonu Janši v Čebelarskem muzeju v Radovljici. Predavanje bo preko Zooma. Vljudno vabljeni.

Prijave do petka, 25. februarja 2022, na polonca.hafner.ferlan@sckr.si

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

ŠOLSKI CENTER
KRANJ
ZA POSREDOVANJE
V IZOBRAŽEVANJU

MUZEJ RADOVLIŠKE OBČINE
Radovljica - Hranilnica - Hranilnica

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI STRUKTURNI
IN INVESTICIJSKI SKLADI
NALOŽBA V VAŠO PRIHODNOST

Dr. Fraser (1951, 2008):

...Abhandlung... (Razprava...) je stara knjiga, zelo stara knjiga; to je razprava ne o nadziranju rojev, ampak o rojenju, in pisec ne ve, da bi bila po njeni objavi napisana še kakšna boljša ali popolnejša knjiga o tej temi...

Armbruster (1936):

...Vsekakor sta obe knjigi, prva bisera čebelarke literature, le delen odsev splošnega čebelarskega znanja kranjskih čebelarjev, ker je genialen in vsestransko nadarjen Anton Janša zelo napredoval v čebelarjenju. Piše o svojem čebelarskem nauku, ki ga je gradil na osnovi opazovanj v panju. Šele po 33. letu starosti se je naučil brati in pisati nemško ter prebirati tujo čebelarsko literaturo. Piše neposredno, brez dolgoveznega navajanja, o svojih opazovanjih in praktičnih rešitvah, izumih, pripomočkih ter postopkih...

bčca

ISBN 978-961-6704-88-5

9 789616 704885

00 €

Andrej Šalehar

Anton Janša, prvi učitelj čebelarstva

Anton Janša,

prvi učitelj čebelarstva

Andrej Šalehar

Po poti do pisanja knjige

Zbiranje informacij in predhodne študije

PRAHA MATICE S TROTI V ZRAKU, IZVIRNO SLOVENSKO ODKRITJE

NAJSTAREJŠE KRONOLOŠKO UREJENE OBJAVE

**ZBRAL IN UREDIL:
ZASL. PROF. DR. ANDREJ ŠALEHAR**

LJUBLJANA, MAJ 2015

<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-U1KTN76V>

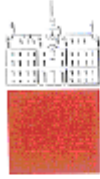

Pred odhodom na Dunaj naj bi bil Anton Janša na Koroškem? Prvo poročilo

zasl. prof. dr. Andrej Šalehar
Janez Gregori, prof. biol.
prof. dr. Peter Dovč
Anton Koželj

RODICA, BRDO PRI LUKOVICI, NOVO MESTO 12. 2. 2015

<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-6INGCBOY>

Univerza v Ljubljani
Biotehniška fakulteta
Oddelek za zootehniko
Grobjke 3, 1230 Domžale

ANTON JANŠA

BIOGRAFSKI IN BIBLIOGRAFSKI MEJNIKI

ANDREJ ŠALEHAR

Rodica, februar 2017

<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-IWVFPDT5>

Univerza v Ljubljani
Biotehniška fakulteta
Oddelek za zootehniko
Grobjke 3, 1230 Domžale

ANTON JANŠA

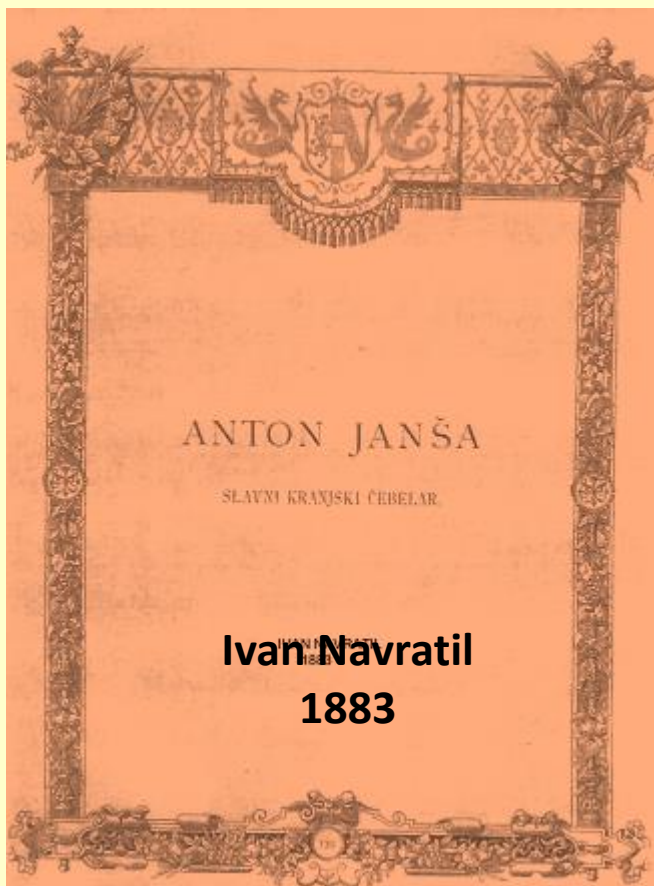
BIOGRAFSKI IN BIBLIOGRAFSKI MEJNIKI

DRUGA DOPOLNJENA IZDAJA

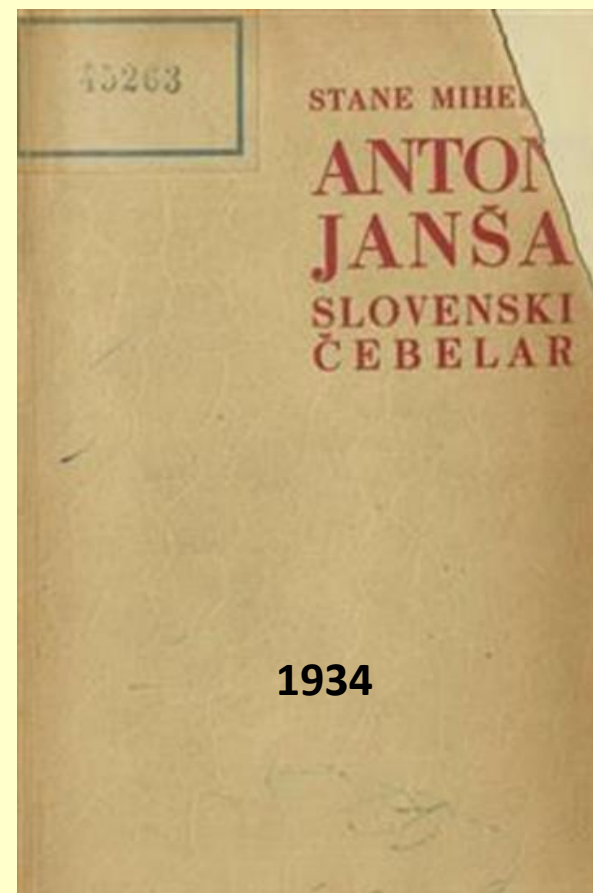
ANDREJ ŠALEHAR

Ljubljana, november 2017

<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-OH0M0H4T>

Ivan Navratil
1883

1934

Navratil Ivan:
Anton Janša; rokopis v Arhivu
RS, 1886 - SI AS 621/305/9

Anton Janša
Za uke in prebivane glave.
7. Podnik
Do svojemu večjemu spisku popisal S. Navratil.

Sam ne vem, kolikokrat sem pred 1883. letom slisal praviti,
pa tudi čital po knjigah domačih in nedomačih, kako
imen čebelar je bil Kranjski (slovenski) kmet Anton
Janša, da ga je zato slavna cesarica Marija Tere-
zija poklicala na Dunaj, in da je ta kmet (ki
mi znal mi čitati, ni pisati, niti po nemški), razla-
gal čebelarstvo v Dunajskem mestu — po tolmaču.

To mi se je zdelo od nekdaj nekako čudno in
neverjetno. Zato sem se trudil na vso moč, da
bi prišla resnica na dan, ter se zvedelo še več po-
mina vrednega o tem rojaku. — Ugodila mi je
sreča. Kar sem zvedel iz najboljših virov, bodi
povedano tukaj na kratko.

Anton Janša od rojstva (1734) do odhoda na Dunaj (1766)

- **Anton Janša je rojen na Breznici na Gorenjskem (Slovenija) na Kuharjevi domačiji.**
- **Krščen je bil 20. maja 1734 in to je sedaj privzeto kot njegov rojstni dan (svetovni dan čebel).**
- **Bil je tretji otrok med devetimi.**
- **Po smrti očeta (1752) je opravljal tlako grajskega vrtnarja in doma prevzel gojenje čebel, ki so bile od nekdanj pri hiši.**
- **Čebelaril je na tedanji gorenjski način, ki ga je s svojimi opazovanji čebel dopolnjeval.**
- **V čebelnjaku je imel tudi več kot sto družin v lesenih gorenjskih panjih.**
- **Znan je bil tudi po slikanju panjskih končnic.**

Breznica:
župnijska cerkev Žalostne Matere Božje

Pot do Janševega čebelnjaka

Na tem mestu je v mladosti
čebelaril
ANTON JANŠA

Obnovljen Janšev čebelnjak

Ali je bil Anton Janša na Koroškem pred odhodom na Dunaj?

- Najdenih je dvajset objav (prva je iz leta 1828 in najnovejša iz leta 2017), ki zelo različno poročajo, da so bile Koroška in njene ustanove izhodišče in priporočilo za imenovanje Janše za čebelarskega učitelja na Dunaju.
- Različna poročanja, še posebej o obisku Marije Terezije in njenega spremstva v Celovcu (11. – 13. julija 1765), objava Wienerisches Diarium 27. Julij 1765, Navratilove raziskave Antona Janše (1883 in 1886), dr. Evelyne Webernig (2015) in uvodni zapis Antona Janše v njegovi prvi knjigi, kjer niti z besedo ni omenjena Koroška, postavljajo dvome v najdene objave.
- Morda bo pri nadaljnjih iskanjih odkrit še kakšen dokument, ki bo potrdil ali ovrgel sedanje nepojasnjene dvome.
- V veliko pomoč bi bila najdba zapisov o obisku cesarice Marije Terezije in spremstva v Celovcu leta 1765 izpod peresa pričevalca Franza von Werfensteina.

Klagenfurt den 16. Julii.

Am 11. dieses Abends um 8. Uhr sind Ihre k. k. Majestäten nebst dem römischen König, Erzhertzen Leopold, und denen 2. Erzhertzoginnen, königl. Hoheit mit einem zahlreichen Gefolge unter Lantung aller Glocken, und dreyimaliger Abfeuerung 40. Canonen alhier in höchsten Wohl angelanget: vor dem St. Veit-thor befand sich die Elei, nämlich die Patres der Gesellschaft Jesu, Franciscaner und Capuciner, gleich am Thor aber wurden Ihre Majestäten von dem Magistrat die Thorschlüssel allerunterthanigst dargereicht, welche nach Berührung derselben wieder zurück gestellet worden.

In der Stadt gleich am Thor an dem sogenannten Hen-platz stunden zwey Compagnien Studenten, 200. Mann stark, mit ihren 2. Fahnen, welche alle grün gekleidet waren, in denen Schiner- und Kranier-gässen waren die Gerlach Gewehr-fabricanten, und Plümbberger-gewerke etliche 100. Mann stark, recht schön montirt, und endlich auf dem neuen Platz, als woselbst Ihre Majestäten in der Grafsenbergischen Behausung einlegten, stunden 2. Compagnien von der Bürgererschaft, wovon eine roth und weiß, die andere aber roth und schwarz, die Officiers aber alle roth mit schwarzen Aufschlägen, reich mit Gold bordirt gekleidet waren. Der ganze Adel und die Dicastieren waren schon in dem kais. Quartier versammelt, um Ihre Majestäten unterthänigst zu bewillkommen. Ihrer Majestät der Kaiserin beliebte es sich in balden zu reteriren, Sr. Majestät der Kaiser aber wies Sr. Majestät dem römischen König, Erzhertzen Leopold, und den zwey Prinzessinnen königl. Hoheiten speiseten öffentlich, und wurden auch einige von dem hiesigen Adel zur Tafel gezogen, welches dann auch Freytags darauf sowohl zu Mittag als Abends geschah, und war jedemann erlaubt in das Tafel-zimmer einzutreten.

Freytags den 12ten erhuben sich aberhöchste Herrschaften nach dem 3. viertel Stunden von hier entlegenen Gnaden-ort Maria Halls, alwo höchstselben dem von Sr. Kaiserlichen Gnaden von Burg Grafen von Evloredo gehaltenen Messopfer andächtig bewohneten, von dar aber die Thysische Tuch- und Herbertische Bleymweiß-fabriken in Augenschein zu nehmen, nach geendigten Mittagsmaäl geruheten Ihre Majestät die Kaiserin die Klosterfrauen deren Ursulinerinnen und Elisabethinerinnen mit dero Gegenwart zu begnadigen, und sich eine Zeit lang mit ihnen zu besprechen, Abends haben die höchsten Herrschaften einer Opera beggewohnet, und nachher abermal öffentlich gespeiset, um 10. Uhr ist das prächtig erbaute Amphitheatrum, worauf die Statue Ihrer Majestät der Kaiserin aufgestellt war, beleuchtet, und darauf eine herrliche Musik gehalten worden. Den 13. haben die allerhöchsten Herrschaften früh um 7. Uhr in der Kirche zum heiligen Geist bey denen Ursulinerinnen dem heiligen Messopfer abgewartet, und sodann die bey denen Patern der Gesellschaft Jesu erbaute schöne Ehrensporte beschen, und sind unter der nämlichen Parade, wie bey der Ankunft, unter Lantung aller Glocken, um 9. Uhr weiter nach Innsbruck abgereiset. Am nämlichen Tage Abends um halb 10. Uhr trafen Ihre königlichen Hoheiten der durchl. Hoch- und Deutschmeister, Generalgouverneur und Capitain der österreichischen Erbuerlanden, Herzog Carl von Lothringen, und die durchl. Prinzessin Anna Carolina in höchstem Wohlseyn mittelst der Post samt dero zahlreichen Gefolge, unter vorgemeldter Aufwartung alhier ein, und haben gleich darauf öffentlich gespeiset. Tages darauf haben höchstselben die Thysische Tuch- und Herbertische Bleymweiß-fabriken beschen, nachhero in der Pfarrkirche einer heiligen Mess, so von Sr. Erzbischoff. Gnaden zu Görz, Grafen von Althems gelesen worden, beggewohnet, sodann Mittags öffentlich gespeiset, Abends einer Opera beggewohnet, nach welcher um 10. Uhr das Amphitheatrum abermal beleuchtet worden, und eine herrliche Musik darauf sich hören lassen. Folgenden Tages, als den 15. dieses sind höchstselben unter voriger Aufwartung glücklich von hier weiter nach Innsbruck abgefahren.

Ihre Majestät die Kaiserin, unsere allergnädigste Landesfrau, haben während höchster Aufenthalt ein ganz ausnehmendes Vergnügen bezogen, und geruheten aus dero anstammenden Milde sowohl die Hohen, als auch die Niederen, mit reichlichen Beschenkungen zu begnadigen.

„Meine lieben Clagenfurther, Ihr machet mich recht schamroth ...“

Der Kaiserhof macht im Sommer 1765 in der Kärntner Landeshauptstadt Station

EVELYNE WEBERNIG

Renate Zedinger (Hg.)

Innsbruck 1765

Prunkvolle Hochzeit, fröhliche Feste, tragischer Ausklang

Noces fastueuses, fêtes joyeuses, fin tragique

Magnificent wedding, joyous feasts, dramatic end

JAHRBUCH DER ÖSTERREICHISCHEN GESELLSCHAFT ZUR
ERFORSCHUNG DES 18. JAHRHUNDERTS 29 (2014)

2015

Wienerisches Diarium, <https://anno.onb.ac.at/cgi->

27. Julij 1765

[content/anno?aid=wrz&datum=17650727&seite=9&zoom=33](https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=wrz&datum=17650727&seite=9&zoom=33)

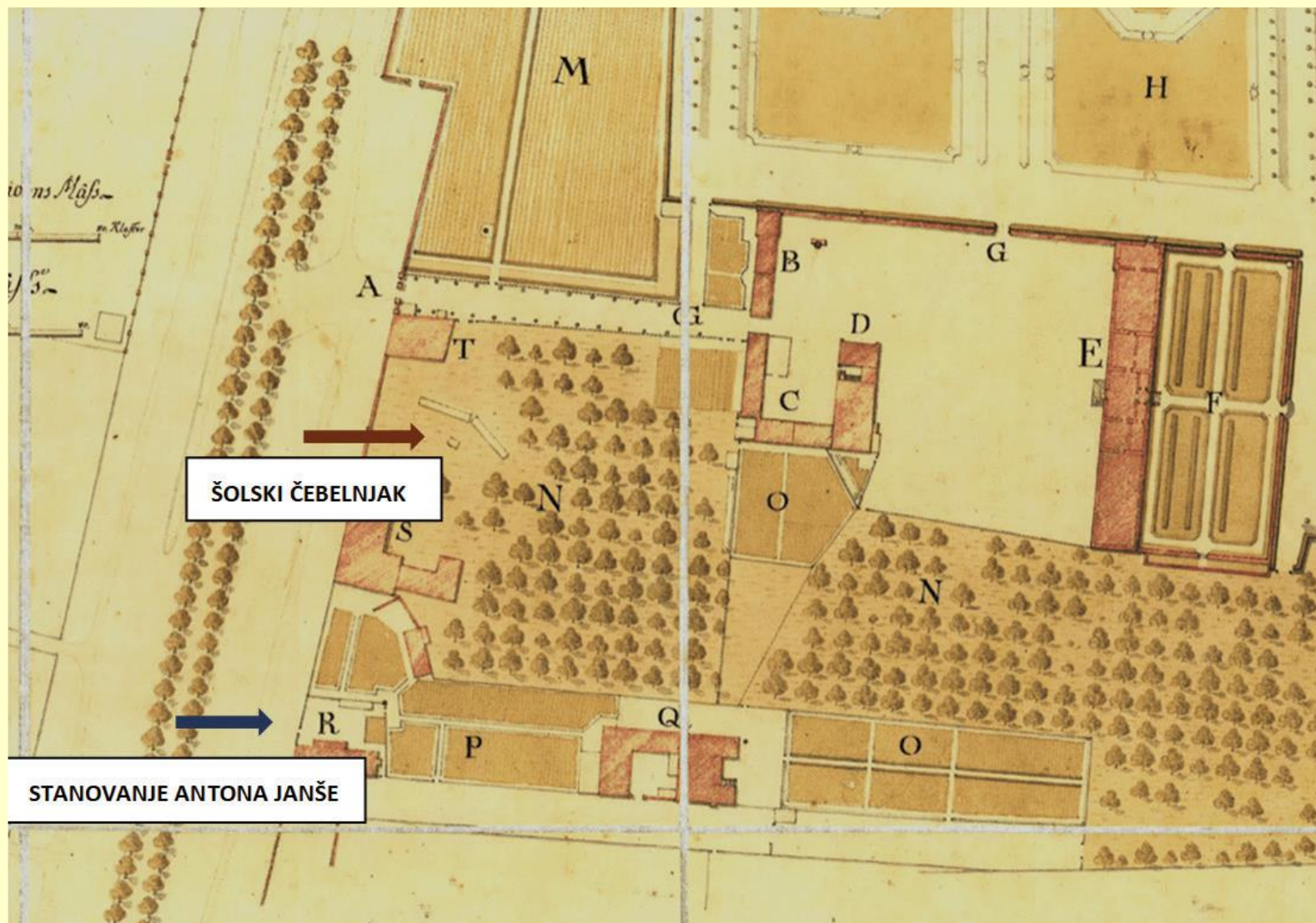
Ustanovitev prve čebelarske šole na Dunaju (1769)

- **Cesarica Marija Terezija: čebelarstvo je vir za nacionalno blagostanje, ki pa zahteva dobro usposobitev.**
- **Leta 1769 je na Dunaju ustanovila čebelarsko šolo, ki je bila prva avstrijska kmetijska šola in prva čebelarska šola na svetu.**
- **Pobuda za njeno ustanovitev je bil tudi Glavarjev Odgovor (7.7.1768) – prvi strokovni opis kranjskega čebelarstva, kjer je poudarjeno izobraževanje čebelarjev, čebelarska šola, pravna ureditev čebelarjenja in slovenska čebelarska literatura.**
- **zapis na robu rokopisa: poslano 30. 7. 1768**

Šolski čebelnjak, število panjev in čebele na čebelarski šoli

- Čebelarska šola s šolskim čebelnjakom je bila najprej v Augartnu (1770–1775) in pozneje (1775–1781) na Belvederju.
- V vodniku po Dunaju iz leta 1779 svetujejo (str. 216) tudi ogled čebelarske šole na Belvederju.
- https://books.google.si/books?redir_esc=y&hl=sl&id=kQoRFrSQEwkC&q=e&q=216&f=false
- Janša naj bi leta 1766 pripeljal s seboj na Dunaj 16 gorenjskih panjev s kranjskimi čebelami iz domače Breznice.
- V šolskem čebelnjaku je imel na začetku leta 1770 16 panjev, konec istega leta 66, leta 1772 pa že 300. Jeseni leta 1773, ob smrti, je zapustil 194 panjev.

Zgodovinski načrt Augartna iz leta 1775

Spletna stran Eugena Aberer

<https://augartengold.at/augarten/2018/08/25/platz-im-augarten.html>

Od slikarja (1766–1769) do učitelja čebelarstva (1770)

- Anton Janša in njegov brat Lovrenc sta se decembra leta 1766 vpisala na bakrorezno-risarsko šolo na Dunaju, brat Valentin pa septembra leta 1767.

Na drugem listu pod decembrom mesecem l. 1766 napisano je zapored
z nemškim pismom:
Lorenz JÄnisch¹ — Näbrisence — zeichner
in Crein,
Antony JÄnisch² — Näbrisence — zeichner;
na tretjem listu pod septembrom mesecem l. 1767 pa:
Valentin Janisch¹ — Naciscen (sic!) — Kupferstech(er).

Navratil (1883, str. 142–143)

- Antonova brata, oba znamenita slikarja, še posebej Lovrenc, sta bila pozneje na tej šoli profesorja.
- Anton je bil priznani in poznani slikar, ki je dobival državno podporo. Za leto 1769 mu je bila obljubljena podpora za študijsko potovanje v Italijo.
- Ko je Nižje avstrijska gospodarska družba po nalogu Marije Terezije iskala čebelarja za učitelja na čebelarski šoli, se je javil Anton Janša in bil leta 1769 najprej sprejet za čebelarja. Takrat je že razumel nemško.

Janša, Lovrenc: Pokrajina z razvalinami

Anton Janša učitelj čebelarstva (1770–1773)

- Za učitelja čebelarstva in potovalnega učitelja za čebelarstvo ga je Marija Terezija imenovala 6. aprila 1770.
- Pozneje mu je odobrila plačo 600 goldinarjev »na vse žive dni« in dovolila, da se ob prostem času ukvarja tudi s slikarstvom.
- Šola je bila brezplačna in odprta vsakomur. Na čebelarski šoli je bil pouk pri šolskem čebelnjaku v Augartnu nekako od srede meseca aprila do konca meseca septembra.

Janša uči v Augartnu
Relief na spominski plošči v Augartnu (Razinger, 1967)

- **Janša je učil v nemškem jeziku brez tolmača. Teoretičen del je bil vsak dan popoldne od 6. do 7. ure. Čez dan je bil Janša vsakomur na razpolago za vprašanja, nasvete in praktične predstavitve.**
- **Konec julija se je čebelarska šola do sredine septembra preselila na Moravsko polje na ajdovo pašo.**
- **Janša in čebelarska šola sta bila v središču medijske pozornosti.**
- **Janševimi učenci so glasniki njegovega čebelarskega nauka, učitelji na novih čebelarskih šolah, kjer se je smelo poučevati samo po Janševem čebelarskem nauku. Bili so pisci modernih čebelarskih knjig.**
- **Leta 1773 je Janša izdelal načrt in predlog za čebelarsko družbo, ki pa ni bil sprejet, njegove in Glavarjeve predloge pa povzema Čebelarski patent (1775).**

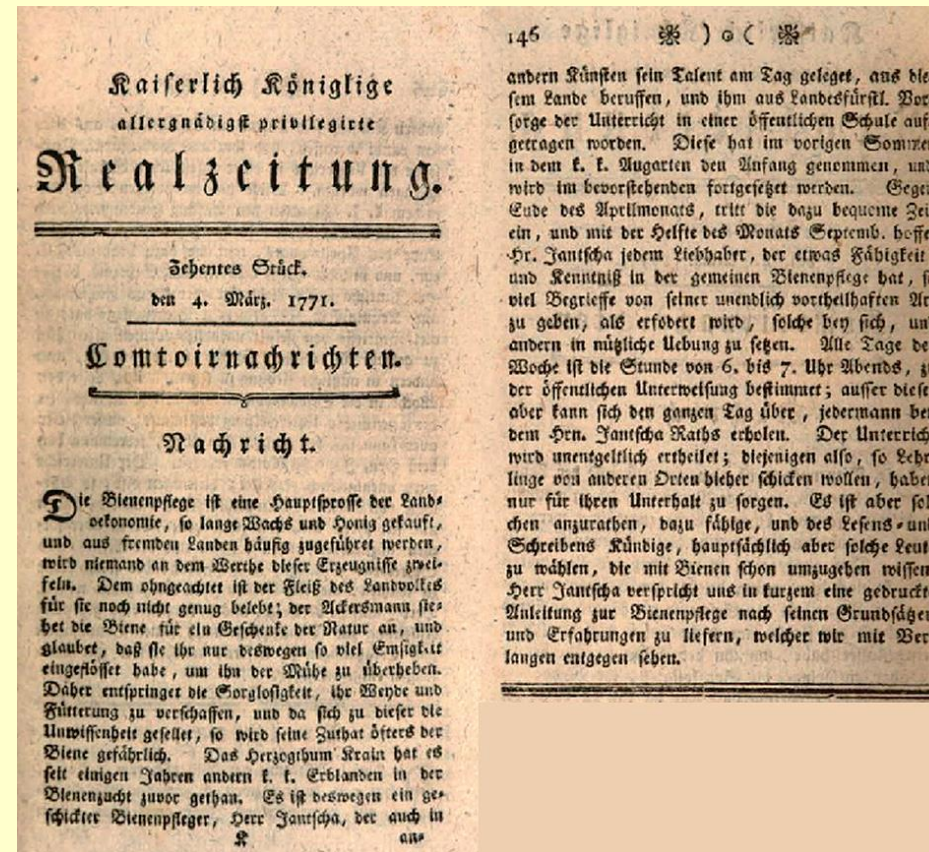

§. 174
3. Jest obedne zhebelke ne samuzhkam
sávol Medu, al Vojska, ampak nje per
frishnimo, inu sdravimo fhivlenjo
perhranim, de mi perhodno Lejlo
supet Medu pernesso!

»Ne morim čebel, da bi dobil medu in voska, temveč jih ohranim čvrste in zdrave, da mi prihodnje leto zopet nabirajo med
(tekst iz § 174. – Janša, Anton: Popolni nauk o čebelarstvu - 1775).«

Janšev čebelarski nauk

- Janšev čebelarski nauk temelji na dobrem poznavanju čebel in ima za osnovo kranjsko čebelarjenje, znanje gorenjskih čebelarjev.
- O čebelarstvu na Kranjskem, čebelarski šoli v Augartnu in Janši je obširno poročal Realzeitung, 4. marec 1771.

- **Janša je učil, da se čebel ne sme moriti, učil voziti čebele na pašo, ovrigel je nauk, da so troti vodonosci, in učil, da se matica oprašči s troti v zraku, kar so poznali kot prvi na svetu stari gorenjski čebelarji in o tem je kot prvi pisal Scopoli (1763).**
- **Čebelaril je v lesenih gorenjskih panjih. Je med začetniki nakladnega čebelarjenja in je izumitelj čebelarskih pripomočkov – vrša, prestrezalo (lovilnik) za roje.**
- **Osnova njegovega dobičkonosnega čebelarjenja (nauka) je uravnavanje rojenja, ohranjanje družin in da ne mori čebel – kratko: v dobrem ravnanju s čebelami.**
- **Janšev čebelarski nauk je na Dunaju in tudi v drugih deželah vzbudil veliko zanimanja in posnemanja.**

Prva Janševa knjiga Razprava o rojenju čebel (1771)

- Prvo najavo, da Janša piše čebelarsko knjigo, je objavil Realzeitung (4. marca 1771).
- Točnega datuma izida knjige še ne poznamo, vemo pa, da je izšla med 14. avgustom in 11. septembrom 1771.
- Namenil jo je svojim ukaželnim učencem.
- Knjiga je bila ponatisnjena leta 1774, 1775 (?) in 1925 ter prevedena v poljski, madžarski in češki jezik; v slovenski jezik leta 1776 (Glavar: Pogovor o čebelnih rojih) in 1906 (Bukovec: Razprava o rojenju čebel).
- O knjigi, še posebej o prahi matice s troti, so pisali, tudi kritično, številni čebelarji in znanstveniki, med njimi zelo pohvalno Fraser (1951, 2008):

Razprava (Abhandlung), ki je opisana v tej brošuri, je stara knjiga, zelo stara knjiga; to je razprava ne o nadziranju rojev, ampak o rojenju, in pisec ne ve, da bi bila po njeni objavi napisana še kakšna boljša ali popolnejša knjiga o tej temi.

Abhandlung
vom
Schwärmen
der
Bienen.
von H. Janscha

W J E N,

gedruckt bey Joseph Kürzböck k.k. kaiserlich- und orient-
alischen Hof- und auch k. k. Pest Landscapist-
und Universitäts-Buchdruckern.

1771.

ANTON JANŠA

Razprava
o rojenju čebel.

Poslovenil

AVGUST BUKOVIC

tajnik osrednjega čebelarskega društva.

V Ljubljani, 1906.

Izdalo Slovensko osrednje čebelarsko društvo v Ljubljani.

Založil I. N. Babnik. — Tisk J. Blasnika naslednikov.

ANTON JANŠA
O ROJENJU
ČEBEL

Kritični pregled

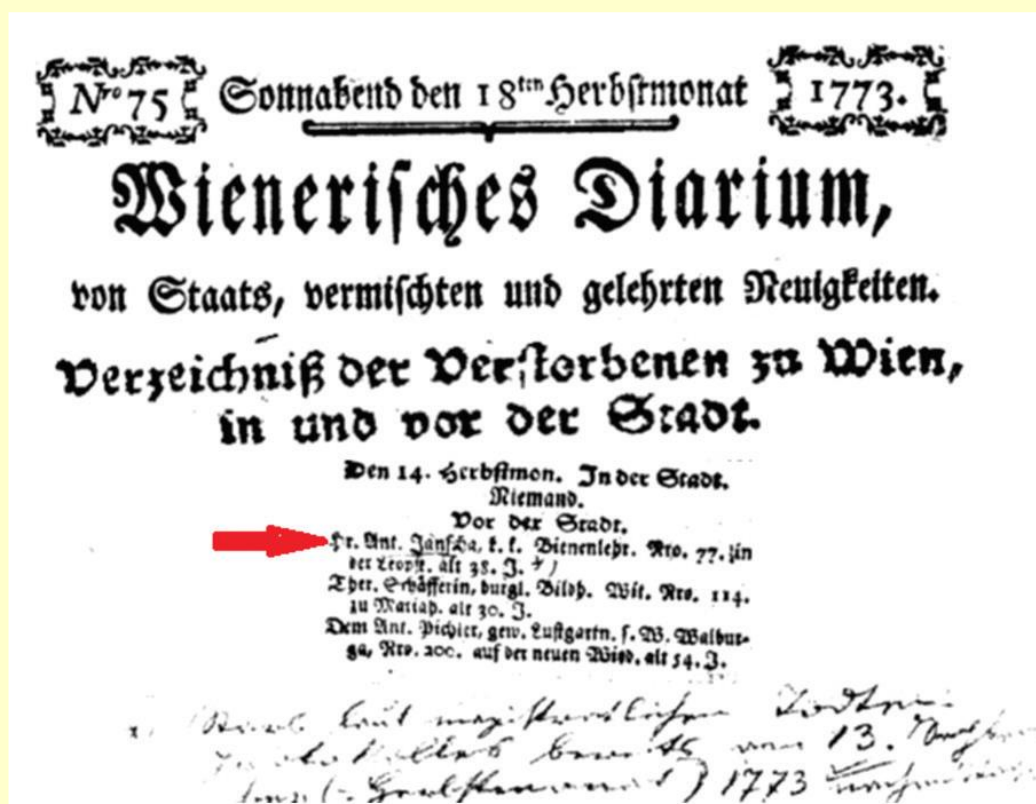
H. Malcolm Fraser

Nativehive CARNIOLA
Slovenija

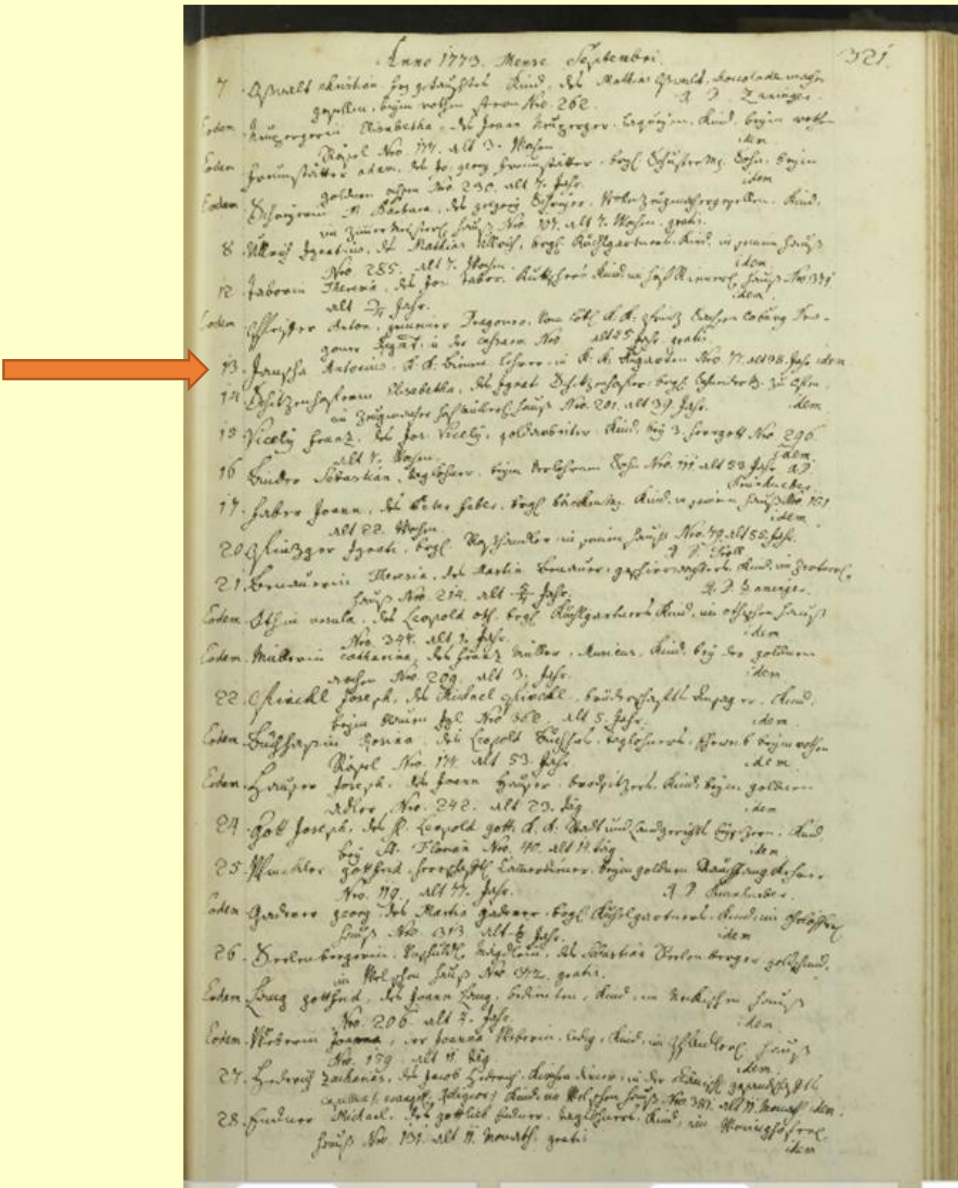
2008

Rana smrt Antona Janše (1773)

- Anton Janša je umrl star šele 39 let in je pokopan na pokopališču fare sv. Leopolda na Dunaju. <http://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=wrz&datum=17730918&seite=8&zoom=33&query=%22wienerisches%22%2B%22diarium%22&ref=anno-search>
- Pred smrtjo ni naredil oporoke, našel pa se je zapisnik zapuščinske obravnave.
- <https://www.archivinformationssystem.at/resultatliste.aspx>

Peta mrliška knjiga fare sv. Leopolda in njena 321. stran, kjer je pod številko 13 zapisan podatek o smrti Antona Janše:

<http://data.matricula-online.eu/de/oesterreich/wien/02-st-leopold/03-05/?pg=327>

Druga Janševa čebelarska knjiga Popolni nauk o čebelarstvu (1775)

- V drugi knjigi Popolni nauk o čebelarstvu je opisan celoten Janšev čebelarski nauk.
- Prvič je objavljen leta 1773 (avtor ni poznan, sodeč po vsebini je to bil Janšev učenec) in drugič leta 1774 izpod peresa njegovega učenca Kratzerja.

Naslovnica (1773)

Naslovnica (1774)²⁸

- **Knjigo je dve leti po Janševi smrti izdal Münzberg, Janšev učenec in naslednik kot učitelj čebelarstva na dunajski čebelarski šoli, na osnovi rokopisa, ki ga je zapustil Janša.**
- **Ni še točno pojasnjeno, kje je bil rokopis. V ostalinskem zapisniku ni zapisan in tudi nobena druga knjiga ne.**
- **V knjigi sta omenjena svetovno znana čebelarja Reamur (§ 7) in Schirach (§ 151), kar potrjuje, da je Janša potem, ko se je naučil nemško, prebiral čebelarske knjige drugih piscev.**
- **Do sedaj je znanih šest izdaj. V slovenski jezik je bila prvič prevedena leta 1792 (Goličnik na pobudo Kumerdeja), sledila je izdaja leta 1906 (Rojina) in skupaj še štiri izdaje.**

Des Anton Janscha sel.
sehr erfahrenen Bienenwirthes,
und
Kaiserl. Königl. Lehrers
der
Bienenzucht
zu Wien
hinterlassene
vollständige Lehre
von der
Bienenzucht.
Herausgegeben und verlegt
von dessen Nachfolger in seinem Lehramte
Joseph Münzberg.

W I E N,
gedruckt mit von Ghelenschen Schriften

1775.

Antons Janscha
gewesenen
k. k. Lehrers der Bienenzucht
zu Wien
hinterlassene
vollständige Lehre
von der
Bienenzucht.

Zwente Ausgabe,
besorgt durch
Martin Kuralt
Vorsteher der k. k. akad. Bibliothek, und öffent-
lichen Lehrer der Bienenpflege zu Lemberg.

Loci Capucinarum Locopolis.

L e m b e r g,
1807.

ANTONA JANSHAJA
Zefarskiga Zhëbellarja.
P O P O L N O M A
P O D V U Z H E N J E
S A
V S S E Z H E B E L L A R J E.
N A K A J S A E N O V I S H O T A I S T I O D S V O J E H
Z H E B E L L B R E S T E G A, D E B I N J E P O D I R A L I,
A L P A M O R I L I

1. En bogatejšhi Dobizhek, koker dosehmalu, lohku sadobijo.
2. Vender vse Zhëbelle per shialejnji, inu dobri Mozhy ohranijo.
3. Ufsakateri Pain Zhëbell da svoje smeri lohku uzhivajo, inu she svojim Erbam spustijo.

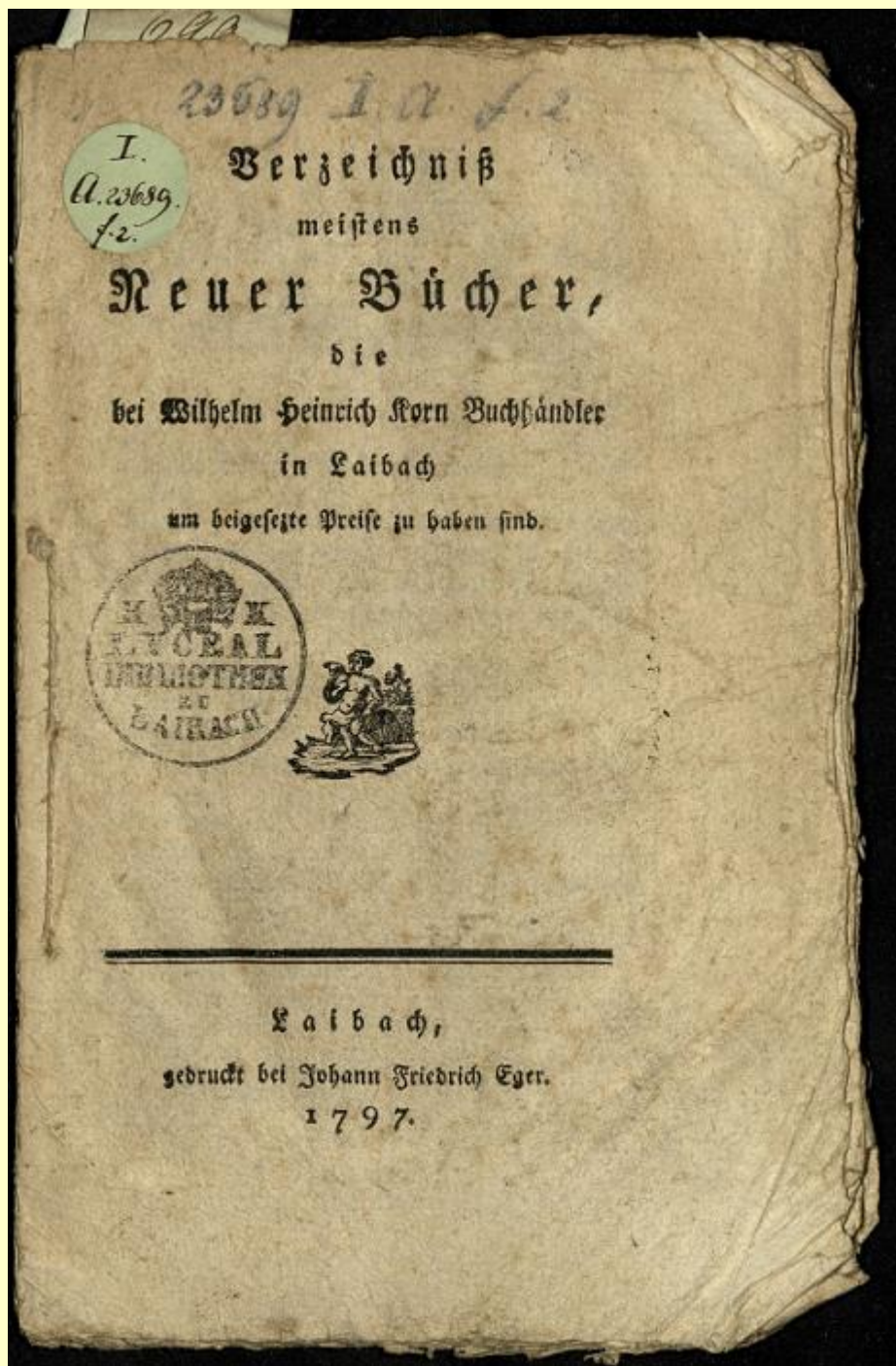
N a m n o g o P r o š n j o i s N e m š h k i g a, n a
K r a y n s k u p r e s t a u l e n u, i n u s' n e k a t e r i m
P o m e r k v a j u a m p o g m i r a n u.

O D
J O A N N E S A G O L I T S C H N I K A
Fajmoshura v' Grishi na Stajerškim.

V' Z E L L I,
Urisneuu, inu se najde per Fr. Jos. Jenko,
1792.

Ocene in mnenja o Janševih knjigah ter o Janši kot čebelarju pisatelju

- **Knjigi sta učbenika, ki poučujeta o kranjskem načinu čebelarjenja in sta Janši ter kranjskemu čebelarstvu prinesla svetovno slavo.**
- **Dunajski dvor je razposlal obe Janševi knjigi po c. k. deželah. Na splošno so priznana Janševa načela in načini čebelarjenja.**
- **Posebej so poudarjene njegove praktične izkušnje.**
- **Janša piše na kratko in jasno ter razumljivo.**
- **Knjigi sta uvrščeni v svetovno klasično čebelarsko literaturo, sta njena bisera.**

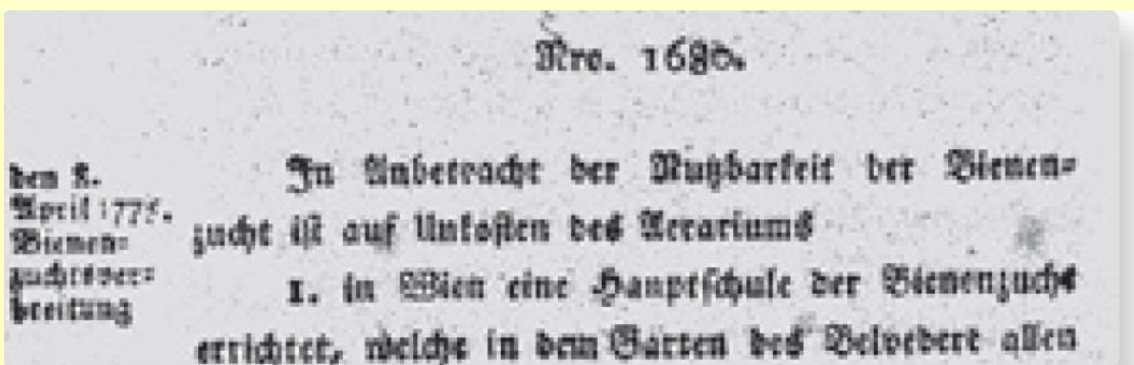
- Janſcha Lehre von der Bienenzucht mit R.
fl. 1. s. 15.
- das nehmliche Buch in frainer. Sprache
kr. 40.

Janševa knjiga in njen prevod v knjižnem katalogu – 1797, str.3

<http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-JJB18BSE/b299975e-f4b2-472f-9174-e98d360e78a7/PDF>

Čebelarški patent Marije Terezije (1775) in obveza učenja čebelarjenja na Janšev način

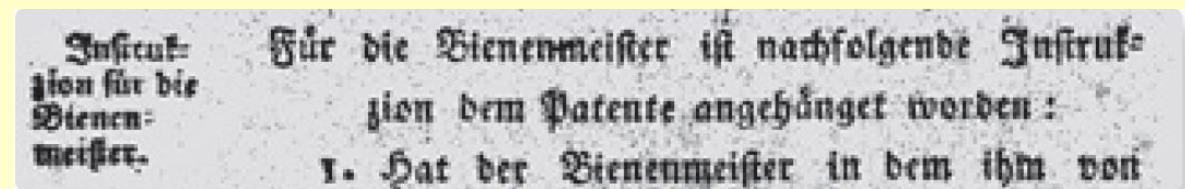
- **Dva slovenska čebelarja, Glavar in Janša, sta neposredno vplivala na vsebino in izdajo čebelarskega patenta.**
- **Poudarjeno je ustanavljanje čebelarskih šol, čebelarstvo je prosto davkov, pri prevozi na pašo se ne plača mitnina, vsakdo lahko čebelari in še druge ugodnosti.**
- **Mihelič (1934) pri presoji Čebelarskega patenta piše, da v celoti sloni na Janševih predlogih, ki jih je predložil Mariji Tereziji v načrtu za ustanovitev čebelarske družbe v Avstriji.**
- **Dodana je odredba Navodilo za čebelarske mojstre, kjer je v drugem členu Janšev čebelarški nauk predpisan na čebelarskih šolah.**

Naslovna stran patenta Bienenzuchtverbreitung iz leta 1775

16. členov

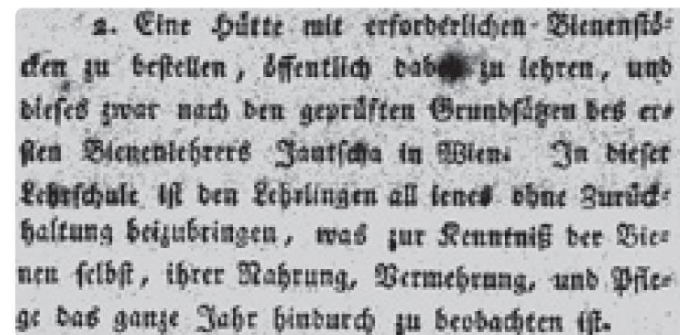
- ustanovitev čebelarskih šol,
- čebelarstvo je prosto vseh davkov,
- čebelar sme prepeljati svoje čebele tudi na pašo,
- od panjev, ki se prevažajo na pašo, se ne plačuje mitnina,
- vsakemu je dovoljeno imeti poljubno število panjev,
- čebelar sme v 24 urah svoj roj zasledovati tudi na tuji zemlji,
- tatvina čebel se mora kaznovati.

Naslovna stran odloka Instrukzion für Bienenmeister iz leta 1775,

9. členov

Drugi člen

Str. 208

Prevod (mag. France Baraga):

»2. Učitelj mora naročiti čebelnjak z ustreznimi panji in ob njem javno poučevati po preizkušanih navodilih prvega čebelarskega učitelja Janše na Dunaju. V tej šoli bo po- učil učence brez prikrajšanja o vsem, kar je mogoče skozi vse leto opazovati glede poznavanja čebel, njihove prehrane, razmnoževanja in gojenja.«

Viri

180 virov

Krepko so označeni viri, ki so digitalizirani

Priloge

- **Rokopis: Anton Janša – Ivan Navratil (1886)**
Arhiv RS: SI AS 621/305/9
- **Bakrorezi s pojasnili iz Janševe knjige**
Popolni nauk o čebelarstvu (1775)

FACEBOOK

Mojca Vizjak Pavsic

11. marec

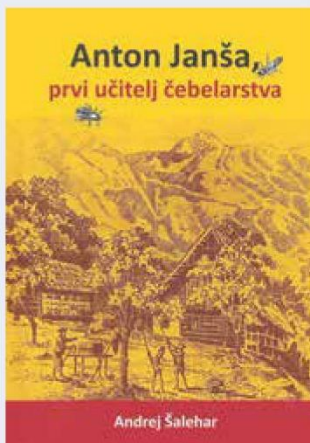
Pred 250 leti je cesarica Marija Terezija za prvega čebelarskega učitelja in potovalnega učitelja za čebelarstvo imenovala Antona Janšo (1734-1773), ki je svoj nauk utemeljil na znanju starih gorenjskih čebelarjev in velja danes za začetnika modernega čebelarstva ter organiziranega čebelarskega izobraževanja v svetovnem merilu. Monografija prof. dr. Andreja Šaleharja »Anton Janša, prvi učitelj čebelarstva«, ki je izšla pri založbi Buča, predstavlja celovit in poglobljen oris življenja in dela te izjemne osebnosti.

Znanost na knjižnih policah

Andrej Šalehar Anton Janša, prvi učitelj čebelarstva

Pred 250 leti je cesarica Marija Terezija za prvega čebelarškega učitelja in potovalnega učitelja za čebelarstvo imenovala Antona Janšo, ki je svoj nauk utemeljil na znanju starih gorenjskih čebelarjev in velja danes za začetnika modernega čebelarstva ter organiziranega čebelarskega izobraževanja v svetovnem merilu. Cesarica je bila prepričana, da je čebelarstvo skriti vir za nacionalno blaginjo, ki ga ne prekaša nobena kmetijska panoga.

»Ob prebiranju knjig o naravi je Marija Terezija spoznala neizčrpne koristi, ki so bile dane čebeli ob ustvarjanju, njeno koristnost za ljudi v naravni povezavi in prizadevala si je z vsemi razpoložljivimi sredstvi ta živi primer reda, pridnosti, sloge in skromnosti omogočiti za skupno korist vseh podlo-

žnikov. Vodena s temi načeli in prepričana, da je čebelarstvo zaposlitev, ki za dober uspeh zahteva temeljito usposobitev, je ustanovila čebelarsko šolo,« je zapisal Anton Pfalz v knjigi *Janša in njegov čas*, ki je izšla na Dunaju leta 1889.

Prvo cesarsko-kraljevsko (c.-kr.) čebelarsko šolo so odprli maja 1770 v Aurgartnu na Dunaju, brezplačno jo je lahko obiskoval vsakdo, ki se je zanimal za čebelarstvo. Šola je kmalu zaslovela, ne le na Dunaju, temveč tudi drugje po Evropi. Zanimanje za Janševe čebelarske nauke je bilo veliko, pouka pa so se poleg kmetov udeleževali plemiči in meščani. Janševa predavanja je pogosto poslušala tudi cesarica. O Antonu Janši (1734–1773) so bila napisana številna dela, ki so izšla v Sloveniji in v tujini, vendar noben od avtorjev nje-govega življenja in dosežkov ni predstavil celovito. To praznino sedaj izpolnjuje monografija zaslužnega profesorja dr. Andreja Šaleharja, ki je knjigo posvetil Oddelku za zootehniko Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani, kjer je opravil večino svojega uspešnega pedagoškega, raziskovalnega, strokovnega in organizacijskega dela. V knjigi *Anton Janša, prvi*

učitelj čebelarstva, ki je izšla pri založbi Buča, predstavlja avtor celovit in poglobljen oris življenja in dela te izjemne osebnosti. Digitalizacija arhivskega gradiva je avtorju omogočila vpogled v sicer težko dosegljive zgodovinske dokumente, na podlagi katerih je v knjigi predstavil tudi doslej neznane biografske in bibliografske podatke o Janševem življenju in delu. Dvajseti maj, krstni oziroma rojstni dan Antona Janše, so Združeni narodi na pobudo slovenskih čebelarjev leta 2017 razglasili za svetovni dan čebel. S svetovnim dnevom čebel želijo opozoriti na ogroženost ter pomen čebel in drugih opraševalcev, od katerih je odvisno ohranjanje biotske raznovrstnosti v naravi in kar tretjina svetovne pridelave hrane.

Delo, sistematično razdeljeno na enajst poglavij, predstavlja uvodoma Janševo otroštvo in mladost na Breznici na Gorenjskem, v okolju, kjer je bilo če-

belarjenje zelo razvito. Njegov oče Matija je bil odličen čebelar. Anton se je rodil kot tretji od devetih otrok in je kot najstarejši sin po očetovi smrti prevzel skrb za čebele. Na podlagi svojih opazovanj je dopolnjeval postopke gojenja in oskrbovanja čebel po gorenjskem načinu čebelarjenja, iznašel pa je tudi več čebelarskih pripomočkov, med drugim lovilno vrečo za roje. Janševo dobičkonosno čebelarjenje je temeljilo na uravnavanju rojenja in pomlajevanju družin, pri čemer je poudarjal, da se ob odvzemu pridelkov čebel ne sme moriti. Janša je tudi učil voziti čebele na pašo, česar v nižjeavstrijskem čebelarjenju niso poznali.

V naslednjih poglavjih opisuje Šalehar Janševo delovanje na Dunaju ter vpis in šolanje na c.-kr. akademiji likovnih umetnosti, ki jo je leta 1704 ustanovil cesar Leopold Veliki. Na pobudo cesarice Marije Terezije so leta 1766 slavnostno odprli

nov oddelek, c.-kr. bakrorežno risarsko akademijo, kamor sta se istega leta vpisala Anton Janša in njegov brat Lovro, naslednje leto pa še njun brat Valentin. Vsi trije so bili uspešni slušatelji in nadarjeni slikarji.

Leta 1769 se je Anton Janša prijavil in bil sprejet na razpisano mesto čebelarja in učitelja na novoustanovljeni čebelarski šoli, ki je bila prva avstrijska kmetijska šola in prva čebelarska šola na svetu. Tam je opravljal svoje delo vse do prerane smrti septembra 1773. Med njegovimi učenci so bili številni kasneje znani čebelarji, pisci čebelarskih knjig in učitelji na novih čebelarskih šolah, kjer so poučevali po Janševem čebelarskem nauku.

Sledita poglavji o dveh Janševih knjižnih delih, Razpravi o rojenju čebel, ki je izšla leta 1771, in Popolnem nauku o čebelarstvu, ki ga je dve leti po Janševi smrti izdal njegov učenec in naslednik v čebe-

larski šoli na Dunaju Josef Münzberg. V zadnjih dveh poglavjih Šalehar poglobljeno obravnava vpliv, ki ga je imelo Janševo delo na razvoj čebelarstva, in mesto, ki ga njegovi knjigi zavzemata v svetovni čebelarski literaturi. Posebno pozornost namenja avtor izdaji Čebelarskega patenta leta 1775 in dodani odredbi Navodila za čebelarske mojstre, ki temeljita na Janševih predlogih Mariji Tereziji v načrtu za ustanovitev čebelarske družbe v Avstriji. Cesarica je oba dokumenta poslala v spodbudo vsem svojim vojvodinam in zraven priložila po šest izvodov druge Janševe knjige, kar je prejela tudi tedanja Kranjska kmetijska družba. Monografija dr. Andreja Šaleharja je pomemben prispevek k boljšemu poznavanju in razumevanju legendarnega delovanja Antona Janše in takratne visoke stopnje čebelarske kulture slovenskega kmeta. **MOJCA VIZJAK PAVŠIČ**

ZAHVALA

- **Knjiga Anton Janša, prvi učitelj čebelarstva je plod večletnega zbiranja podatkov, posameznih raziskav, prebiranja domačih ter tujih čebelarskih knjig, številnih pogovorov in obiskov na Breznici.**
- **Zahvaljujem se za pomoč številnim knjižnicam, še posebej čebelarski knjižnici Janeza Goličnika in knjižnici oddelka za zootehniko Biotehniške fakultete. Hvala tudi Arhivu Republike Slovenije.**
- **Za pomoč se zahvaljujem mojima čebelarskima prijateljema, gospodu Antonu Tomcu in gospodu Janezu Gregoriju, ki mi je tudi usmerjal moje prve korake v čebelarstvu ter opravil strokovni pregled knjige.**
- **Zahvaljujem se gospodu Samu Vadnovu, direktorju podjetja Buča, ki je založilo knjigo, tehnično uredila in izdala. Hvala tudi dr. Mojci Pavšič Vizjak za prijetno predstavitev knjige v Delu, priloga Znanost in na Facebooku.**
- **Posebej se zahvaljujem, in knjigo tudi posvečam, oddelku za zootehniko Biotehniške fakultete, ki mi že pet desetletij omogoča raziskovalno delo ter daje na razpolago svojo infrastrukturo.**

**Posvečeno Oddelku za zootehniko,
Biotehniška fakulteta, Univerza v Ljubljani.**

**Hvala za milost, da lahko v osemdesetem letu mojega življenja
pišem o Antonu Janši.**

Slovenska spominska plošča Antonu Janši v Augartnu na Dunaju
(odkritje 9.4.2019)
(foto Čebelarska zveza Slovenije)

*Janſha, zhebelár.
Na Krajskim ſe kiſal
Je muhe redil,
Na Duneju piſal
Goſpòdo uzhil.*

Dr. Zupan, 1883

HVALA!